

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra

Diplomová práce

Počáteční pozice negace v angličtině

Initial negation in English

Vypracoval: Kamil Částka
Vedoucí práce: PhDr. Vladislav Smolka, Ph.D.

České Budějovice 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Počáteční pozice negace v angličtině vypracoval samostatně s použitím pramenů uvedených v bibliografii.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

.....

Ve Strakonicih dne 28. 4. 2014

Poděkování

Tímto bych chtěl upřímně poděkovat vedoucímu své diplomové práce panu PhDr. Vladislavu Smolkovi, Ph.D. za pomoc, cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Anotace

Tato práce zkoumá iniciální pozici negace v současném anglickém jazyce. Teoretická část je rozdělena do menších celků obsahujících popis a příklady užití jednotlivých druhů negace. Dále je pozornost zaměřena na dvojitý zápor, inverzi, rozsah negace a prvky podmíněné polaritou věty. V práci je aplikován kontrastivní přístup, zvláště pak v praktické části. Analýza vybraných jazykových ukázek jednotlivých žánrů popisuje užití konkrétních druhů negace v angličtině. Získaná data jsou prezentována formou přehledných tabulek. Četnost výskytu jednotlivých druhů negace je shrnuta v závěru práce.

Abstract

This diploma thesis analyses the initial position of negation in present-day English. The theoretical part is divided into smaller units containing description of individual types of negation. Then the focus is aimed on double negation, inversion, scope of negation and polarity sensitive items. Contrastive approach is applied in the work, especially in the practical part. Analysis of selected language representatives in different genres and text types describes occurrence of different kinds of negation in English language. Collected data are presented in the form of table. The frequency of occurrence is summarized at the end of the work.

Obsah

Obsah	4
1 Úvod do negace.....	3
1.1 Syntaktické rozvrstvení v záporných a kladných větách.....	6
2 Typy negace	8
2.1 Negace podle její interpretace.....	9
2.1.1 Členský zápor	9
2.1.2 Větný zápor	14
2.2 Negace podle členu, který je jejím nositelem.....	17
2.2.1 Verbal Negation.....	18
2.2.2 Non-verbal Negation.....	19
2.3 Negace podle počtu funkcí jejích negátorů	20
2.3.1 Analytická negace	20
2.3.2 Syntetická negace.....	21
3 Dvojitý zápor	26
4 Rozsah negace	28
5 Inverze	30
5.1 Inverze podmětu a slovesa	30
5.2 Inverze podmětu a operátoru	31
6 Prvky podmíněné polaritou věty	33
7 Výzkumná část.....	36
7.1 Negace v beletrii	36
7.1.1 Negace v odborné literatuře	38

7.1.2	Negace v žurnalistice	41
7.2	Negace v ústní komunikaci	44
7.2.1	Negace ve filmu.....	46
8	Závěr.....	49
9	Summary.....	53
10	Bibliografie	55

Úvod

Tato diplomová práce zkoumá výskyt negace v současném anglickém jazyce. Celá práce se dělí na dvě hlavní části. První z nich je teoretické vyjádření a popis základů negace. Do hloubky se zde zkoumají veškeré záporné jevy a postavení negace v syntaktickém členění věty. Cílem teoretické části je vymezit pojmosloví mezi jednotlivými druhy negace, které je velmi nejednotné s přihlédnutím k autorům kodifikované literatury. Další problematikou, kterou se práce zabývá, je rozdílnost mezi používáním negace větné a členské. Následným procentuálním vyjádřením lze dosáhnout přibližné kvantifikace jejich výskytu.

Pro porozumění negace je nutné se seznámit s následujícími termíny: dvojitá negace, rozsah a ohnisko negace, inverze a prvky podmíněné polaritou věty. Pojem inverze můžeme v praktickém jazyce chápat jako poziční změnu mezi podmětem a slovesem nebo podmětem a operátorem.

Praktická část se sestává z přímého výzkumu textu. Použito bylo osm různých ukázek, které můžeme dělit do kategorií mluveného slova a psaného textu. Jednotlivé úryvky byly velmi pečlivě vybrány podle přítomnosti nejrůznějších jazykových prostředků. Rozdíly mezi připravenými a nepřipravenými texty jsou zcela markantní a proto ideální pro zmapování celkového spektra veškeré verbální komunikace v anlickém jazyce. Z připravených textů byla vybrána beletrie, žurnalistika a odborně naučný text. Naproti tomu byl postaven text nepřipravený, kterým pro tuto práci byl rozhovor, telefonát, atd.... Speciální kategorií byla filmová ukázka, která působí velmi impulzivně, ale reprodukována podle striktně připraveného scénáře.

Cílem přímého výzkumu je zpracování a vyčíslení frekvence výskytu jednotlivých druhů negace. Na vzniku záporné konotace se podílí různé lexikální a sémantické prvky. Jejich intenzita je přímo úměrná druhu promluvy a bude zachycena v číselném vyjádření u každé ukázky zvlášť.

Doufám, že tato práce bude přínosem pro orientaci v problematice negace. Vzhledem k neustálému vývoji jazyka by mohla sloužit jako východisko budoucího výzkumu orientovaného na toto téma. Velký vliv na proměnu angličtiny má globalizace, která nám umožňuje se seznámit s veškerými zákoutími tohoto germánského jazyka.

1 Úvod do negace

Předtím, než přistoupím ke konkrétním případům negace, je nutné sumarizovat základní informace ohledně užití záporu jak v českém, tak i v anglickém jazyce. Pro začátek je vhodné zmínit rozdíl mezi zápornou a kladnou formou věty.

1) i a.	I have sent her an email.	Poslal jsem jí email.
ii a.	Send her an email.	Pošli jí email.
2) i b.	I haven't sent her an email .	Neposlal jsem jí email.
ii b.	Don't send her an email.	Nepošílej jí email.

Na následujících příkladech je patrný rozdíl mezi kladnou (příklady ia, iia) a zápornou formulací věty. Užitím záporné formy (příklady ib, iib) mluvčí popírá obsah sdělení, nebo s její pomocí vyjadřuje odmítavý postoj k realizaci obsahu sdělení.¹ Pokud nahlédneme na danou problematiku z hlediska polarity², tak záporné věty obsahují negativní výrazy. U kladných vět je tomu naopak. Pro většinu případů platí, že kladně formulované věty bývají sémanticky a strukturálně jednodušší, než věty záporné.³ Při srovnání funkce záporu v anglickém a českém jazyce lze konstatovat, že se od sebe nijak zásadně neliší. Avšak značné rozdíly jsou již patrné při vyjadřování záporu na formální úrovni komunikace.

¹ Dušková, L., Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny. Praha: Academia, 2006, ISBN 80-200-1413-6, 336 – 337 s.

² Pod pojmem polarita se rozumí protikladné výrazy.

³Huddleston, R., Pullum, G. K. et al., The Cambridge Grammar of the English Language. Cambridge: Cambridge University Press, c2002, xvii, ISBN 05-214-3146-8, 786 s.

„Proti jedné české záporce *ne*, která má jak funkci nezávislé věty (v odpovědi na zjišťovací otázku), tak funkci gramatického záporu ve větě (který se připojuje nejčastěji ke slovesu, s nímž tvoří jedno slovo), jsou v angličtině záporky dvě, *no* a *not*. *No* má funkci větnou v odpovědi na zjišťovací otázku. Ve funkci determinátoru odpovídá českému *žádný*. Záporkou *not* se zezáporňuje sloveso nebo jiný větný člen.“ (Dušková 2006: 336-337)

Příklady k citovanému textu: (Dušková 2006: 336-337)⁴

„*I dare not ask.*“ *Netroufám si zeptat se.*

„*Will you be using the typewriter?*“ – „*Not at the moment.*“

Budete potřebovat psací stroj? – Ted' zrovna ne.

Vedle odlišností v repertoáru záporných prostředků, se jedná zejména o strukturu záporné věty. Popření celého větného obsahu se v češtině projeví zápornou formou jak u slovesa, tak i u dalších větných prvků. Oproti tomu v angličtině je zápor vyjádřen pouze jednou (Dušková 2006). Pokud užijeme ve větě záporného výrazu (negative form) s obecnou platností, sloveso musí mít kladnou formu. (viz níže uvedený příklad)

„*I have never thought about it.*“ (Dušková 2006:337)

Nikdy jsem o tom nepřemýšlel. (doslova Nikdy jsem o tom přemýšlel)

„*Nobody objected.*“ (Dušková 2006: 337)

Nikdo neměl námitky. (doslova Nikdo namítal)

⁴ Z Duškové (2006) jsou zpravidla citovány jednak anglické věty, ale i jejich české překlady, které autorka uvádí za anglickými originály.

Pokud se ve větě vyskytuje záporné sloveso, musí za ním obvykle následovat tzv. *nonassertive form*⁵, kterým je například výraz *ever*, popř. slova utvořená pomocí *any*. Profesorka Dušková (2006) pro *nonassertive form*⁶ používá výraz *všeobecný kvantifikátor*.

I heard nobody.“

(= I didn't hear anybody.)

Have you *never* been to Prague?

(= Haven't you *ever* been to Prague?)

Stručný přehled různých kvantifikátorů: (Quirk 1985: 85)

(viz kapitola 6. *Polarity sensitive items*)

<i>assertive forms:</i>	<i>some</i>	<i>somebody</i>	<i>something</i>	<i>sometimes</i>
<i>nonassertive forms:</i>	<i>any</i>	<i>anybody</i>	<i>anything</i>	<i>ever</i>
<i>negative forms:</i>	<i>no</i>	<i>nobody</i>	<i>nothing</i>	<i>never</i>

⁵ QUIRK, R. et al A Comprehensive grammar of the English language. 1985. vyd. London: Longman, c1985, ISBN 05-825-1734-6, 85 s.

⁶ Podle Quirka (1985) *assertiveforms* jsou díky svému charakteru spojovány s kladným tvrzením. Oproti tomu *nonassertive forms* díky svému charakteru nevyžadují naplnění kladného tvrzení, na které odkazují.

Lexikální slovesa nemohou v současné angličtině vytvářet zápor pomocí částice *not*. Výjimku tvoří pouze slovesa *be* a *have*. Nicméně částice *not* se může kombinovat s pomocnými a modálními slovesy. Tyto tvary se vyskytují jak v mluveném, tak i v písemném projevu. Pro ústní podání jsou preferovány tzv. short forms⁷ (například *haven't*, *can't*, *won't*, *shouldn't*, *etc.*).

1.1 Syntaktické rozvrstvení v záporných a kladných větách

Na následujících příkladech⁸ Huddleston dokládá rozdíly mezi kladnou a zápornou stavbou věty.

KLADNÉ VĚTY (i-iv a.) ZÁPORNÉ VĚTY (b)

i a. He didn't eat it, not even the beans.

b. *He ate it, not even the beans.

ii a. She didn't eat it, neither/nor did I.

b. Jack ate it; so did I.

iii a. Jane didn't eat it, did she?

b. Jane ate it, didn't she?

⁷ *contracted forms*

⁸ Následující příklady (ia, ib – iii a, iii b) jsou modifikované na základě Huddlestonových příkladů (Huddleston 2002: 786)

Jednoduché podtržení označuje věty, které jsou klasifikovány jako kladné či záporné. Dvojitým podtržením jsou označeny prvky, které jsou klíčové pro určení polarity. (Huddleston 2002) Věta označená symbolem hvězdičky není gramaticky správná.

Ze srovnání příkladů je jasně patrné, že v kladných větách není možné užití výrazu *not even*, protože vytváří komparativ k zápornému prvku. Následující věta (ii a.) má záporný význam a zobrazuje spojovací adjunkt⁹ *neither/nor*. Pro vyjádření rozvíjejícího větného členu¹⁰ *neither* se v kladných větách užívá výraz *so*. Poslední dvojice obsahuje tázací dovětky, které se dají na základě odborné literatury přesněji definovat jako dovětky s opačnou polaritou¹¹. Jejich užití je velice prosté. Dovětek má opačnou polaritu, než má věta, která mu předchází. Huddleston zmiňuje i výjimky, kdy u kladné věty dochází k užití dovětky se stejnou polaritou a naopak, avšak tyto případy se z hlediska pragmatiky a intonace zásadně odlišují.

⁹ Termínem spojovací adjunkt je označen výraz *connective adjunct*.

Huddlestonův pojem *adjunct* je užit k zařazení rozvíjejících větných členů stojících ve větách před podstatnými jmény. Rozeznává následující kategorie: *time, duration, frequency, degree, purpose, reason, result, concession, condition and number*. (Huddleston 2002: 59). Oproti tomu Quirk (1985) u pojmu *adjunct* jednak zohledňuje hledisko sémantické (například rozsah významu), ale také zkoumá hledisko gramatické (jaké gramatické funkce může *adjunct* zastávat).

¹⁰ Rozvíjejícím větným členem je myšlen anglický výraz *adjunct*.

¹¹ *Reversed polarity tags*.

2 Typy negace

Tato kapitola je věnována rozboru různých typů negace. Samotné rozdělení jednotlivých druhů negace není v odborné literatuře zcela jednotné. Autoři ve svých taxonomiích zastávají různá hlediska dělení a liší se i používané termíny označující jednotlivé druhy negace. Například Quirk člení negaci na tři oddíly: Clause negation, Local negation a Predication negation. Veselovská¹² rozlišuje negaci do následujících skupin: Semantic Negation, Clausal Negation a Partial Negation. Poslední zmíněná sekce má dvě podkapitoly: Lexical Negation a Phrasal Negation.

Pro podrobnější dělení negace bude v této práci použit systém Huddlestonovy taxonomie, která vychází z kontrastů jednotlivých druhů negací.

Pro rozbor negace jsou stěžejní dva prvky. Prvním z nich je význam věty. U druhého elementu se vedle zkoumání struktury samotné negace věnuje pozornost i způsobu vyjádření záporu. Jiroušková¹³ ve své práci přehledně sumarizuje jednotlivé kategorie a jejich členění. Z hlediska struktury záporu se negace dělí na gramatickou a lexikální. U vět hlavních a vět vedlejších se zkoumá nejenom způsob vyjádření záporu, význam věty, ale i její části, které jsou ovlivněné zápořem.

¹² Veselovská, L., *English Syntax: Syllabi, Examples and Exercises*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006.

¹³ Jiroušková, P.: *Principles of negation in English and Czech*. [Diplomová práce.] Pardubice 2009, Univerzita Pardubice. Fakulta filozofická. Vedoucí diplomové práce: PhDr. Šárka Ježková, Ph.D.

2.1 Negace podle její interpretace

V této kapitole se negace dělí do dvou hlavních proudů, konkrétně se jedná o zápor větný a členský. Dělení se odvíjí podle toho, jestli zápor ovlivňuje pouze některý z větných členů, nebo má vliv na celou větu.

2.1.1 Členský zápor

Veselovská (2006) používá termín *partial negation*, který definuje takto: „*It is the first stage of grammaticalization of negation. Some specialized grammatical morpheme (affix) is used to negate a unit.*“ (Veselovská 2006: 54). Tímto morfémem může být zápornka *not*, nebo slovo obsahující záporný afix (např. *un-*, *-less*).

Zápor členský se může vyskytnout u jakéhokoli větného členu, a to včetně pozice u přísudku. Důležitým faktem je, že negace se týká pouze tohoto členu, nikoli celé věty. Z toho tedy plyne, že věta zůstává kladnou. Česká zápornka *ne* vždy vyjadřuje zápor členský, stojí-li u kteréhokoli větného členu kromě přísudku. „*V angličtině nepřísudkové not může zezápornit celou větu, např. a) Not má v tomto případě stejnou funkci jako no, srov. b) Členský zápor se často vyjadřuje i záporným přísudkem, např. c).* (Dušková 2006: 339) Z posledních dvou příkladů jasně vyplývá, že aby bylo možné znegovat platnost celé věty, musí se zápor týkat přísudku a tím dojde k negaci celého postoje mluvčího ve výpovědi.¹⁴ V konkrétní větě se záporný prvek musí nacházet přímo za prvním pomocným slovesem.

¹⁴ Modalita = uplatňování postoje mluvčího ve výpovědi.

Zdroj: ABZ.cz slovník cizích slov – on-line.

<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=modalita>

Příklady: (Dušková 2006: 339)

a) *Not a single star could be seen.*

Nebylo vidět ani jedinou hvězdu (srov. záporné sloveso v češtině).

b) *No stars could be seen.*

Nebylo vidět (žádné) hvězdy.

c) *I don't cook every day.*
Nevařím každý den.

(Vařím, ale ne

každý den).

I didn't come to be insulted.

Nepřišel jsem, abych se dal urážet

(Přišel jsem, ale ne proto, abych se dal urážet)

Příklady členského záporu:

He was here not a minute ago.

(Byl tady ani ne před minutou.)

He repaired the tap, not the sink.

(Opravil vodovodní kohoutek, nikoli dřez.)

Her eyes are brown, not dark blue.

I want to sleep, not to watch TV.

Podle Veselovské (2006) má členský zápor dvě podskupiny:

I. Semantická negace

II. Lexikální negace

2.1.1.1 Sémantická negace

Sémantickou negaci tvoří tzv. antonyma. Jedná se o dvojice slov patřící ke stejnému slovnímu druhu, avšak liší se od sebe minimálně jedním prvkem a jejich význam je opačný. Například **milovat** – **nenávidět**, **užitečný** – **neužitečný**. Protikladnost je nedílnou součástí běžného jazyka. Pro jeho uživatele je používání protikladů naprosto přirozené, u některých slov máme tendenci si automaticky vybavit i slovo opačného významu. Například **muž** – **žena**, **černá** – **bílá**, **pravda** – **lež**, **den** - **noc**. Antonyma označovaná jako „morphologically unrelated“¹⁵ se dělí na následující podskupiny¹⁶.

I. Gradable antonyms: (mohou tvořit komparativ a superlativ)

short – long

heavy – light

good – bad

II. Complementary (binary) antonyms: (mají pouze dvě složky)

male – female

dead – alive

sell – buy

¹⁵ Morphologically unrelated = tvaroslovně nesouvisející – z hlediska vizuální propojenosti tvarů.

¹⁶ Rohrauer, L., Přednášky z předmětu Lexikologie 1, České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2012.

2.1.1.2 Lexikální negace

Lexikální negace se tvoří připojením záporných afixů ke slovům¹⁷. Věty obsahující takto upravená slova jsou přesto považovány za kladné. Takové věty náleží do oblasti členského záporu¹⁸, protože negace je součástí lexikálního významu jednotlivých slov. Dušková píše o rozdílech mezi záporem lexikálním a gramatickým. Lexikální zápor, tj. utvořený pomocí negativních prefixů a sufixů, je pouze součástí sémantické struktury. Oproti tomu gramatický zápor působí na význam a formu celé věty nebo některé její části. (Dušková 2006) Nejběžnějším záporným sufixem je – *less*, které se přidává k podstatným jménům, tím vzniká záporné přídavné jméno.

Záporné afixy:

- dis - like¹⁹ – **dislike** (mít rád – nemít rád)
 advantage – **disadvantage** (výhoda – nevýhoda)
- il - legal - **illegal** (legální – nelegální / nezákonný)
 logical – **illogical** (logický – nelogický)
- im - mortal - **immortal** (smrtný – nesmrtelný)
 patient – **impatient** (trpělivý – netrpělivý)

¹⁷ Affixal negation patří do sféry morfologického výzkumu. (Huddleston 2002: 790)

¹⁸ Členský zápor je v odborné literatuře označován jako *subclausal negation* (Huddleston 2002), *phrasal negation* (Veselovská 2006) nebo *local negation* (Quirk 1985).

¹⁹ Ke slovu *like* lze také připojit zápornou předponu *un-*, *unlike* v češtině odpovídá výrazu „na rozdíl od“.

- in - sane – **insane** (duševně zdravý – duševně chorý)
 visible – **invisible** (viditelný – neviditelný)
 finite – **infinite**²⁰ (konečný – nekonečný)
- ir - regular – **irregular** (pravidelný – nepravidelný)
 responsible – **irresponsible** (zodpovědný – nezodpovědný)
- un - lock - **unlock** (zamknout – odemknout)
 limited - **unlimited** (omezený – neomezený)
- -less meaningful – **meaningless** (významný – bezvýznamný)
 child – childless (dítě – bezdětný)
- non- **nonsense** (hlouposti, nesmysly)
- -free caffeine-**free** (bez kofeinu)
 sugar-**free** (bez cukru)

²⁰ Také lze utvořit slovní spojení *non-finite* s významem *neurčitý* (neudávající tvar slovesa).

2.1.2 Větný zápor

Termín *clausal negation*, který je v odborné literatuře spojován s označením větného záporu, používá jak Huddleston (2002), Veselovská²¹ (2006), tak i Quirk (1985). Větný zápor lze charakterizovat tím, že zpravidla stojí u slovesa a popírá platnost obsahu věty jako celku. Jelikož je význam celé věty záporný, následuje za ní kladný tázací dovětek. Tento druh záporu patří do výzkumné sféry syntaxe. *Hranice mezi větným a členským záporem není ostrá.* (Dušková 2006: 339) Lze to doložit na následujících větách. Ve větě a) se vyskytuje zápor větný. Druhý příklad znázorňuje zápor členský.

a) *He doesn't lack courage.* *Neschází mu odvaha*

b) *He doesn't lack courage but physical fitness.*

(Neschází mu odvaha, ale tělesná zdatnost)

(Dušková 2006: 339)

Druhá dvojice příkladů opět zobrazuje rozdíl mezi členským a větným záporem. Ve větě a) působí zápornka *not* pouze na slovo *sleeping*, proto se jedná o členský zápor²². Druhá věta b) obsahuje zápor větný²³, protože zápornka *not* následuje hned za prvním pomocným slovesem a tím má negativní vliv na celou větu. Z toho vyplývá, že pokud je ve větě přítomen zkrácený tvar *-n't*, jedná se o větný zápor.

²¹ *Clausal negation* bývá v odborné literatuře také označována jako *propositional* nebo *grammatical* (Veselovská 2006: 55.).

²² *main verb negation* (Quirk 1985: 795)

²³ *auxiliary negation* (Quirk 1985: 794)

a) *He must be [VP not sleeping].*²⁴

(Musí být bdělý.)

b) *He must not/mustn't [VP be sleeping].*

(Nesmí usnout.)

(Dragounová 2010: 12)

Větný zápor lze také tvořit pomocí všeobecných záporných kvantifikátorů²⁵. Takovéto věty mají jak v angličtině, tak i v češtině stejný význam, protože negace popírá celý obsah věty. I když význam vět zůstává stejný, jejich forma se výrazně liší. „*Větný zápor může být vyjádřen v angličtině pouze jednou, tj. je-li ve větě výraz s **no**, sloveso musí mít kladnou formu (viz 12.15.1). Naproti tomu v češtině se zápor vyjadřuje jak u všeobecných kvantifikátorů²⁶, tak u slovesa, srov.*“ (Dušková 2006: 339)

He'll make no concessions.

Neučiní žádné ústupky.

I discussed it with nobody.

S nikým jsem o tom nemluvil.

I've found nothing suitable.

Nenašel jsem nic vhodného.

They sell it nowhere else.

Nikde jinde to neprodávají.

Is she never satisfied?

Není nikdy spokojena?

(Dušková 2006: 339 - 341)

²⁴ Dragounová, K.: *Expressing Lexical Negation in English (in Comparison with Czech)*, [Bakalářská práce.] Olomouc 2010. Filozofická fakulta Univerzity Palackého. Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Václav Řeřicha, CSc.

²⁵ Dušková (2006) používá výraz všeobecné záporné kvantifikátory pro tyto jevy: *no, nobody, no one, nothing, nowhere,...* Tyto jevy Quirk (1985) označuje jako *negative items* a jsou zobrazeny v tabulce – kapitola 6. *Polárně rozlišené prvky*.

²⁶ Dušková 2006: 339 – 341.

Soubor záporných kvantifikátorů: (Dušková 2006: 337)

- *nobody, no one (nikdo)*
- *nothing (nic)*
- *never (nikdy)*
- *nowhere (nikde, nikam)*
- *neither (ani jeden ze dvou)*
- *none = substantivní forma k NO (žádný)*

Rozdíly mezi češtinou a angličtinou jsou jak při užití jediného záporu, tak i u jeho vyjádření. Existují dva způsoby, pro formulaci tohoto typu záporných vět. První možnost kombinuje kladné sloveso a záporný kvantifikátor. Druhým východiskem je záporné sloveso, ke kterému je ve funkci záporného kvantifikátoru přiřazen výraz any (ever).

Příklady: (Dušková 2006: 339-341)

He won't make any concessions.

I didn't discuss it with anybody.

I haven't found anything suitable.

They don't sell it anywhere else.

Isn't she ever satisfied?

2.2 Negace podle členu, který je jejím nositelem

Tato kategorie rozděluje negaci podle gramatického vztahu záporné jednotky. Buď se projevuje na slovese, které je *the head of clause*²⁷, pak se jedná o slovesnou negaci. Oproti tomu neverbální negace je vyjádřena pomocí větných členů, které jsou závislé na slovese. Podle funkce větných členů se dělí na pomocné větné členy (adjuncts) a předměty (objects).²⁸ Dělení negace do následujících kategorií tedy vyplývá ze způsobu zacházení s jednotlivými zápornými jevy ve větě, a také musí být brán zřetel na kombinace negace s větnými členy. Huddleston (2002) používá termíny *synthetic verbal negation* a *synthetic non-verbal negation*²⁹.

Srovnání verbální a neverbální negace:

Verbal: I don't see any clouds.

She is not a doctor.

Non-verbal: I see no clouds.

She is no doctor.

Věta *She is not a doctor* znamená, že jejím povoláním není lékařská profese. Oproti tomu z druhé věty *She is no doctor* jasně vyplývá, že tato žena není dostatečně profesně vybavená pro výkon lékařského povolání. Význam vět s větným a členským záporem se v některých případech od sebe zásadně neliší. Například věty „*I don't see any clouds.*“ a „*I see no clouds.*“ mají prakticky synonymní význam.

²⁷ The head of clause - „Sloveso, které je řídicí pro větu.“(překlad autora) Huddleston (2002) používá tento pojem. Oproti tomu, Quirk (1985) pojem *head* u sloves nepoužívá.

²⁸ Huddleston 2002: 787.

²⁹ Tamtéž.

2.2.1 Verbal Negation

Typickými znaky slovesné negace jsou zejména záporné koncovky³⁰ za hlavním slovesem ve větě. V angličtině se zápor většinou připojuje k operátoru, tedy k prvnímu pomocnému slovesu, výjimku tvoří sloveso *be* a *have*. Huddleston (2002) v rámci slovesné negace odlišuje další tři podskupiny na základě jejich odlišností větné struktury: *primary verbal*, *imperative negation*, *secondary negation*.

U primární slovesné negace je záporný prvek *not* v kladné větě napojen za základní tvar pomocného slovesa. Záporka *not* se tedy vloží mezi operátor a pomocné sloveso. „*I have not started.*“ Když nahradíme pomocné sloveso slovesem lexikálním, tak je nezbytně nutné připojit sémanticky prázdné pomocné sloveso *do*, jak dokládají níže uvedené příklady a), b).

- a) She doesn't drink coca-cola.
- b) She did not know anything at all.

Záporný příkaz³¹ má vždy na počátku věty operátor *don't*. Dokonce i ve větách s pomocnými slovesy. „*Don't be scared.*“ Je-li podmět v takovéto větě vyjádřený, je v těsné blízkosti za *don't*. „*Don't you smile at me!*“

Druhotná slovesná negace³² se od prvních dvou zásadně liší. Tyto věty neobsahují pomocné *do*, oproti tomu obsahují tvary minulého přičestí nebo gerundia³³. „*Not locking the doors is unwise.*“ (Huddleston 2002: 803) Zápor se vyjadřuje postavením *not* před slovesnou skupinu³⁴ ve vedlejší větě. Ojedinele je zápor součástí hlavní věty, nejčastěji se jedná o tzv. zvolací typ. (Huddleston 2002)

³⁰ Slovem *koncovky* byl opsán termín *inflections*.

³¹ Pojem *imperative negation* byl přeložen jako *záporný příkaz*.

³² Huddleston používá termín *secondary verbal negation*.

³³ Gerundium je podstatné jméno slovesné, zakončené na-ing.

³⁴ Pojem slovesná skupina označuje Huddlestonův výraz *verb phrase*.

2.2.2 Non-verbal Negation

V neverbální negaci dochází stejně jako u slovesné negace k užití záporky *not*. Avšak v tomto případě se *not* může pojít s téměř každým slovem nebo skupinou slov ve větě. Existuje mnoho struktur, kde se užívá částice *not*, může se například jednat o záporné kvantifikátory, které plní funkci rozvíjejícího větného členu³⁵, předmětu či jiných větných členů. Díky rozsahu negace se v kombinacích záporné částice *not* a kvantifikátoru objevuje větný zápor. „*Not all people have had the opportunities you have had.*“ Huddleston (2002: 808) popisuje následující kombinace: *not every, not many, not much, not often*.

Jinou variantou jsou kombinace například *not one, not a single, ...*, které způsobují větný zápor a celá věta je záporná. „*Not a single star could be seen.*“ (Dušková 2006: 339) Další možnost poskytují výrazy jako *a little, a few*, u kterých má negace velice úzký dosah a věty jsou tedy kladné. „*His speech had caused not a little confusion.*“ V úvahu připadají i některá příslovce typu *not only, not even*, která se vyskytují u větného záporu. Nicméně výraz *not even* musí mít funkci rozvíjejícího větného členu (adjunct). „*Not only was the acting appalling, the movie was far too long.*“ (Jiroušková 2009: 12)

³⁵ *Adjunct* = rozvíjející větný člen stojící ve větě před podstatnými jmény. Definice není jednotná. Viz kapitola 1.1 *Syntaktické rozvrstvení v záporných a kladných větách*, poznámka 9.

2.3 Negace podle počtu funkcí jejích negátorů

V následujícím oddílu se negace dělí na dvě větve: analytická negace a syntetická negace. Pojem analytická negace zahrnuje záporné prvky mající pouze jednu funkci, tj. označení samotné negace. Oproti tomu pro syntetickou negaci jsou charakteristické prvky s dalšími funkcemi.

2.3.1 Analytická negace

Do této kategorie patří záporné výrazy *no* a *not*, které slouží jako protějšek pro *yes* při odpovídání na otázky. (Huddleston 2002) Analytická negace užitím slov mající pouze jedinou syntaktickou funkci, tj. označují negaci ve větě. „*Synthetic verbal negation is marked by words which have some other functions as well.*“ (Huddleston 2002: 788)

Příklady: (Huddleston 2002: 788)

Analytický zápor:

- a) *The report is not complete.*
- b) *Not many people liked it.*

Syntetický zápor:

- c) *The report isn't complete.*
- d) *Nobody liked it.*

2.3.2 Syntetická negace

Huddleston (2002) používá termíny *synthetic verbal negation* a *synthetic non-verbal negation*. Syntetickou slovesnou negací tvoří záporné tvary sloves. Např.: *can't, wouldn't, shouldn't*. Syntetickou neslovesnou (non-verbal) negací tvoří záporné negátory, které dále dělí na tři podskupiny.

1) ABSOLUTE NEGATORS

no (including compounds nobody, nothing, etc.), none, neither, nor, never

2) APPROXIMATE NEGATORS

few, little, barely, hardly, scarcely; rarely, seldom

3) AFFIXAL NEGATORS

un-, in-, non-, -less, etc.

(Huddleston 2002: 788)

2.3.2.1 Absolute negators

Absolute negators mají v českém jazyce své ekvivalenty: nikdo, nic, nikde, nikdy a žádný. Jiroušková (2009) ve své práci poukazuje na výrazy *nobody* a *no one*, které jsou považovány za synonyma. Jedinou odlišností je jejich četnost výskytu, kdy *nobody* se vyskytuje méně. Pro porovnání kontrastů mezi *absolute negators* a *approximate negators* lze využít následující příklady, ze kterých jasně vyplývá, že v prvním případě (a) se jedná o nulový počet lidí, kteří chovali náklonnost k dotyčné slečně. Oproti tomu druhá věta (b) naznačuje, že počet lidí, kteří ji měli rádi, není nulový. Absolute negators slouží pro vyjádření absolutní nuly. Approximate negators vyjadřují jisté množství, které se nikdy nerovná nulovému počtu, pouze se nule může přibližovat. (Huddleston 2002)

a) None of them liked her.

(Nikdo/Žádný z nich ji neměl rád.)

b) Few of them liked her.

(Pouze několik z nich ji mělo rádo.)

No může být řazeno jak do analytické, tak do syntetické negace. Vše záleží na jeho funkci. V první větě zastává pouze funkci negátoru, proto je řazen k analytické negaci. V následující větě funguje *no* jako negátor a zároveň se jedná o determinátor³⁶.

1) No, it was not his fault.

2) He had no money.

³⁶ Výraz determinátor zastupuje anglické slovo *determiner*.

Takto je tento pojem definován v Oxford English Learners Dictionary:

„a word such as *the, some, my, etc.* that comes before a noun to show how the noun is being used“

Absolute negators obvykle označují větný zápor. Platí to jak v angličtině, tak i v češtině. Při kombinaci záporného výrazu se slovesem musí být slovesa v anglické větě kladná, aby platilo pravidlo „jednoho záporu“.

V některých případech slovesné negace lze nahradit výraz *no* výrazem *any*. Ve dvou identických větách, z nichž jedna obsahuje výraz *no* a druhá výraz *any*, lze spatřit odlišnosti z hlediska jazykové stylistiky. Jiroušková (2009) cituje Quirka, který považuje záporné věty s výrazem *not any* za více hovorové a idiomatické, než věty s absolutním záporem. Vedle stylistických odlišností existují rozdíly ve skladbě. Například nelze použít slovesnou negaci s *not any*, pokud by měla stát v pozici před záporným slovesem, protože by výraz *any* nebyl v dosahu negace, a tudíž by pozbyl záporný význam. „*Nobody knew where Kim was. X *Anybody didn't know where Kim was.*“ (Huddleston 2002: 813) Pokud uijeme větný zápor v dlouhé a složitě strukturované větě, tak se pro jeho vyjádření v rámci slovesné negace dává přednost výrazu *not*, protože v rámci lepší orientace v textu je výhodnější zmínit zápor na začátku věty a tím snížit riziko vzniku mylné interpretace věty. (Huddleston 2002) „*The further the negative word is postponed, the more questionable the sentence is, because the sentence is at first perceived as positive and then has to be reinterpreted as negative.*“ (Quirk 1985: 787)

Jiroušková (2009) cituje Bibera, který se věnoval zaměnitelnosti těchto dvou forem. Podle jeho výzkumů je možné variantu s *no-negation* nahradit *not-negation* přibližně v osmdesáti procentech větných exemplářů. V opačném případě se zaměnitelnost výrazů snižuje zhruba na třicet procent. Dušková (2006) udává, že v mluveném a psaném jazyce se všeobecně dává přednost formě s *no*. Naproti tomu Biber zjistil, že *no-negation* se vyskytuje mnohem méně, než *not-negation*. Rozdílná tvrzení Duškové a Bibera vychází z odlišných dat, použitých pro výzkum. Dušková využívá statistických dat, která vytvořil Vachek a Halíková v roce 1947 a 1955. Oproti tomu Biber zkoumal data z roku 1999. (Jiroušková 2009)

a) *He breaks his promises for no reason*

i: Neruší své sliby z žádného důvodu.

ii: Ruší svoje sliby, aniž k tomu má důvod.

b) *He doesn't break his promises for any reason.*³⁷

Neruší své sliby z žádného důvodu.

(Dušková 2006: 345)

Z předchozích vět vyplývá, že forma s *no* a *any* mohou mít i přes rozdílnou interpretaci synonymní význam. V angličtině má věta a) dvě možnosti interpretace. Je to dáno dosahem negace ve větě.

2.3.2.2 Approximate negators

Huddleston do této kategorie řadí slova, která jsou díky své formě kladná, ale jejich význam je záporný. Týká se to těchto prvků: (Quirk 1985: 780)

- *seldom, rarely* = zřídka
- *scarcely, hardly, barely* = sotva, stěží
- *little, few* = málo
- *only* = jen

Důkazem negativní větné konotace je nutnost užití kladných tázacích dovětek. Na uvedené prvky navazují neasertivní větné výrazy. Pokud stojí adverbialní výrazy na začátku věty, tak běžně způsobují inverzi podmětu a operátoru (viz příklad a).

³⁷ Tato věta může mít i další význam: „Své sliby ruší, ale musí mít pro to zvláštní důvod.“

a) „*Hardly had he put his head to the pillow when he fell asleep.*“

Sotva položil hlavu na polštář, usnul. (Dušková 2006: 347)

He hardly works.

Sotva pracuje.

„*He seldom forgets anything.*“³⁸

Zřídka něco zapomene.

Only four people survived.

Přežili pouze čtyři lidé.

Only he came.

Přišel akorát on.

Podle Duškové (2006) se *only* v pozici před slovesem chová záporně. *Few* a *little* fungují jako determinátor jmenných frází. *Few* se užívá s počítatelnými podstatnými jmény, *little* se používá u nepočítatelných jmen a také jako doplněk vyjadřující míru u sloves či druhého stupně přídavných jmen. Quirk (1985) poukazuje na výskyt forem *a few*, *a little*, které mají kladný význam. *Never* a další příslovce z této skupiny se mohou podílet na vzniku inverze mezi podmětem a operátorem. Podmínkou pro vznik takovéto inverze je iniciální pozice negátoru. „*Hardly had he put his head to the pillow when he fell asleep.*“ (Jiroušková 2009: 15) Approximate negators vyjadřují počet blížící se nule. Podle jejich pozice ve větě se mohou podílet na negaci hlavní nebo vedlejší věty. (Huddleston 2002: 820)

Jane rarely drinks beer in restaurants.

Rarely does the possum emerge before dusk. (inversion)

Few of the boys had shown any interest in the proposal. (clausal negation)

They have predicted little rain for the next month. (subclausal negation)

³⁸ Dušková 2006: 347.

3 Dvojí zápor

Dvojitou negaci ve spisovné angličtině charakterizuje výskyt dvou záporných prvků v jedné větě. Avšak v rámci nespisovné angličtiny mohou nastat i případy, kdy ve větě dochází k záporové shodě, která je stejná jako v češtině. „*They don't never tell me nothing.* = *Nikdy mi nic neřeknou*“ (Dušková 2006: 346) Existují různé kombinace záporných prvků. Dušková (2006) jako první možnost popisuje kombinaci gramatického a lexikálního typu negace. Dva záporny ve větě se navzájem vyruší, a tudíž věta má oslabenou kladnou konotaci (a). Druhou variantou jsou dva záporny patřící k různým predikacím (b). „*V řídkých případech se vyskytují dva gramatické záporny v jedné predikaci. V tomto případě je druhý zápor mimo dosah slovesné negace. Druhý záporný člen bývá podmět.*“ (Dušková 2006: 346) (viz věta c) V angličtině se tento typ vět objevuje velice zřídka, mnohem častěji je užitá kladná struktura, nebo je zápor rozdělen do více vět. Není ani vyloučen výskyt druhé negace za slovesným záporem (d).

Příklady: (Dušková 2006: 346)

a) <i>Nothing is impossible.</i>	<i>Nic není nemožné.</i>
<i>Everything is possible</i>	
b) <i>He doesn't like doing nothing.</i>	<i>Nerad nic nedělá.</i>
	<i>(Nemá rád, když nic nedělá.)</i>
<i>He doesn't like doing anything.</i>	<i>Nedělá nic rád.</i>
	<i>(Všechno dělá nerad)</i>

c) *Never did none of his friends come. Nikdy se nestalo, že by nepřišel žádný jeho přítel.*

d) *A boat doesn't sink for no reason. Lod' se nepotopí bez příčiny.*

Při zkoumání dvojího záporu užívaného ve spisovné angličtině nelze opominout fakt, že v nespisovné formě jazyka mluvčí dávají přednost doplňkovým záporům³⁹ (viz záporová shoda výše) před všeobecnými kvantifikátory⁴⁰. Ve spisovné angličtině se neassertivní výrazy vyskytují až za negací. Oproti tomu v nespisovném jazyce jsou záporné prvky užity kdekoli ve větě.

Spisovný jazyk:

No one ever said anything to anybody.

Nespisovný jazyk:

No one never said nothing to nobody.

(Quirk 1985: 787)

³⁹ Additional negatives (Quirk, 1985: 799.)

⁴⁰ Nonassertive forms.

4 Rozsah negace

Termín *scope* je běžný pojem užívaný pro označení sémantického vlivu slov na blízké části věty. Rozsah záporu značně ovlivňuje řazení dalších prvků ve větě. Například za zápornou formou slovesa musí následovat takové výrazy, které patří do kategorie nonassertive forms:

Some(1) children never(2) do any(3) sport.

1 = assertive item; 2 = negative item; 3 = nonassertive item

Rozsah negace obvykle začíná u samotného záporného výrazu a pokračuje až na konec věty. „*But it need not include an end-placed adverbial.*“ (Quirk 1985: 787) Příslovce (adverbials) běžně stojící před záporným výrazem jsou mimo dosah negace, pokud je ve větě zápornka *not* nebo negativní výrazy jako jsou například *never* a *hardly*, a stojí-li tyto záporné prvky ve stejné pozici za operátorem.

Příklady: (Quirk 1985: 788)

a) *She definitely didn't speak to him.*

(It's definite that she didn't speak to him.)

b) *She didn't definitely speak to him.*

(It's not definite that she spoke to him.)

Rozsah negace je u příkladových vět znázorněn podtržením. Ve větě a) je příslovce mimo dosah negace. Jedním z důležitých prvků pro správné určení rozsahu negace je také intonace. První příkladová věta a druhá obsahují adjunct v koncové pozici. Sice mají stejnou strukturu, ale díky intonaci se odlišují významem. Užší rozsah negace v první větě naznačuje, že se jednalo o celou dobu, po kterou činnost probíhala. Oproti tomu druhá věta popírá skutečnost, že by se děj odehrával po celou dobu.

1) He wasn't playing all the time.

On si nehrál celou dobu.

2) He wasn't playing all the time.

On si nehrál po celou dobu.

Rozsah negace může ovlivnit i vedlejší větu. Quirk (1985) také popisuje užití *disjuncts* a *conjuncts*, které bez ohledu na pozici ve větě, jsou vždy mimo dosah negace.

5 Inverze

Dušková definuje inverzi jako *postavení určitého slovesa před podmětem*. (Dušková 2006: 540) V angličtině slouží jako gramatický prostředek s rozlišovací funkcí zejména ve větách tázacích, přacích a podmínkových. Avšak může být také užito jako vedlejší znak některých slovesných konfigurací.

come what may *at* přijde, co chce (přípustková věta)

nor do I já také ne (replika)

Quirk (1985) rozeznává dva typy inverze. U prvního dochází k přesunu podmětu a slovesa, ve druhém případě se jedná o změnu postavení podmětu a operátoru. Sloveso *be* můžeme řadit jak mezi *subject-verb negation*, tak i mezi *subject-operator negation*, a to podle toho, jestli můžeme sloveso *be* zaměnit s jiným hlavním slovesem nebo jiným operátorem.

5.1 Inverze podmětu a slovesa

V angličtině je tento typ inverze charakteristickým prvkem pro tvoření otázek pomocí slovesa *do* anebo pro zjišťovací tázací věty, na které se odpovídá ano-ne. Běžně se také vyskytuje u přímé řeči, dále je ve větách, kde podmětem není osobní zájmeno. „Can you help me?“ asked George. Jak je z příkladu patrné, dochází ke kombinaci prostého času přítomného se slovesy v čase minulém. K inverzi podmětu se slovesem běžně nedochází, pokud funkci podmětu ve větě zastává pouze osobní zájmeno.

5.2 Inverze podmětu a operátoru

K poziční výměně podmětu a operátoru, dochází především v tázacích větách. „She will stay here. → Will she stay here?“ Pojmem operátor jsou v tomto případě označena pomocná slovesa (auxiliary verbs). Pokud je ve větě více pomocných sloves, proces inverze probíhá na prvním z nich. Quirk popisuje čtyři další okolnosti, kdy dochází k přemístění operátoru před podmět.

- První variantu představují eliptické věty s počátečním *so*, nebo záporným *neither, nor*:

Jack didn't watch TV and neither did Jane.

Mother wasn't happy and neither was I.

- Druhou možností představují věty, které obsahují tzv. záporné výrazy stojící na začátku větného celku (*introductory negatives*), nebo částečně záporné prvky (*semi-negatives*). (Quirk 1985: 124) Inverzi mohou způsobovat nejenom příslovce, ale i počáteční předměty mající negativní formu nebo význam.

Příklady: (Quirk 1985: 1381)

At no time was the entrance left unguarded.

Only in this way is it possible to explain their actions.

Not a single book had he read this month.

Scarcely had he started speaking when hackling broke out.

In no city has she been entirely comfortable. (Huddleston 2002: 812)

Inverze v této poslední větě vznikla posunutím prepositional phrase (*in no city*) do iniciální pozice.

- Třetí způsob vzniku inverze představují komparativní věty, ve kterých není podmět tvořen osobním zájmenem.

I save more than do my brothers.

Glass of beer costs less than would glass of water.

- Čtvrtou možností jsou vedlejší podmínkové věty.

Had I known, I would have helped him.

6 Prvky podmíněné polaritou věty

Některá slova, fráze a idiomy reagují určitým způsobem na odlišnou polaritu. Znamená to, že mají tendenci se více objevovat ve větách kladných či záporných. V odborné literatuře se užívá několik názvů, které označují téměř to samé. Huddleston (2002: 882) používá pojmy *negatively-oriented polarity-sensitive items (NPIs)* a *positively-oriented polarity-sensitive items (PPIs)*. Quirk (1985) a Longmanova gramatika pracují s pojmy *non-assertive* a *assertive items*. Dušková (2006) *non-assertive items*⁴¹ nazývá jako „všeobecné kvantifikátory“. Vzhledem k tématickému zaměření diplomové práce, bude více pozornosti věnováno záporným výrazům a také všeobecným kvantifikátorům, které se objevují například v těchto útvarech: otázky ano-ne, wh-otázky, podmínkové věty, srovnávací věty,...

Všeobecné kvantifikátory se vyskytují v záporných větných celcích, ale mohou se objevit i v kladných větách vedlejších, když je v hlavní větě záporný prvek. „*Nobody has promised that any of you will be released yet.*“ (Jiroušková 2009: 19) Pokud je ve větě záporné sloveso a více všeobecných kvantifikátorů, pak mají všechny tyto prvky formu s *any* (anything, anywhere,...). Avšak je-li sloveso kladné, tak první kvantifikátor je záporný. Výraz *any* se může objevit až za větnou negací. (Dušková 2006)

I have never done anything like this.

*I have ever done nothing like this.

⁴¹ Definice *nonassertive forms* – viz 1. Úvod do negace, poznámka č. 6.

Quirkova tabulka zachycuje a porovnává kladné, všeobecné a záporné kvantifikátory. (Quirk 1985: 382)

Syntactic class	Assertive	Nonassertive	Negative
determiner	some	any	no
determiner	either one / the other	either	neither
pronoun	some	any	none
pronoun	one / the other	either	neither
pronoun	something	anything	nothing
pronoun	somebody	anybody	nobody
pronoun	someone	anyone	no one
process adverb	somehow	(in any way)	(in no way)
place adverb	somewhere	anywhere	nowhere
	someplace *	anyplace *	no place *
time adverb	sometime(s)	ever	never
	always	anytime*	
time adverb	already	yet	-
time adverb	still	any more / any longer	no more / no longer
degree adverbial	(to some extent)	at all	
degree adverbial	somewhat	any (the)	
additive adverbial	as well, too	either	

* = informal AmE

K intenzifikaci záporu se podle Duškové nejčastěji používají výrazy *at all* (vůbec), *by no means* (nikterak, vůbec), *whatever* (vůbec). (Dušková 2006: 348) Quirk se také zmiňuje o výrazu *never*, který se používá jako neformální zápor pro zdůraznění popření. „*I never stayed there last night.*“ („*I certainly didn't stay there last night.*“) (Quirk 1985: 786)

Příklady: (Dušková 2006: 348)

„*It was no trouble at all*“ *Vůbec jste mě neobtěžoval.*

„*It cost nothing whatever.*“ *Nestálo to vůbec nic.*

Tento způsob intenzifikace je charakteristický pro mluvený projev. V psané formě jazyka se tvoří přesunutím záporného předmětu nebo adverbia do iniciální pozice s inverzí.

Příklady: (Dušková 2006: 348)

„*Not a single word did he say in his defence.*“

Neřekl ani slovo na svoji obranu.

„*Nowhere else have I met with such deep-rooted prejudice.*“

Nikde jinde jsem se nasetkal s tak hluboce zakořeněnými předsudky.

7 Výzkumná část

Cílem této analýzy negace je zmapovat a doložit procentuální výskyt záporných prvků v anglickém jazyce. Součástí analýzy je i praktická výzkumná část, která má přímo doložit procentuální zastoupení různých druhů záporných prvků. K rozboru bylo využito osm rozdílných textů, které se liší připraveností, formálností a lexikálními prostředky atd.... Můžeme je rozdělit do dvou kategorií, podle formy prezentace na psaný a mluvený projev. Získaná data jsou dále zpracovány do přehledných statisticky zaměřených tabulek. Výsledky pak budou podpořeny příklady jednotlivých jevů, které se v textech vyskytovaly.

7.1 Negace v beletrii

Hlavní hrdinka románu *Deník Bridget Jonesové* (Fielding 1995) je svobodná, třicetiletá Angličanka, toužící po partnerském vztahu s dokonalým mužem. Ráda se druží se svými přáteli, snaží se přemoci své zlozvyky, kterými jsou alkohol, cigarety a milostné pletky s nadřizným. Také se cítí neatraktivní a obézní.

Analyzovaný úsek v rozsahu 628 vět obsahuje velké množství negativních prvků. S nadsázkou by se dalo říci, že na každé stránce jsou přítomné minimálně tři až čtyři záporné výrazy. Z tabulky (viz níže) je patrné, že v tomto textu dominuje slovesná negace (18,15 % z celku) a větný zápor (17,36 % z celku). Nejčastěji se zápor vyskytuje ve standardní pozici (20,70 % z celku).

Lexikální negace se v textu objevila dvanáctkrát. Nejčastěji užitým prefixem bylo *un-*. Například *unhappy, unattractive, unusual, unfriendly, unexpected,...*

Příklady výskytu negace v analyzovaném textu:

- 1) „*She is very unattractive.*“ (strana 6) Jedná se o lexikální negaci, která je součástí členského záporu, který není v iniciální pozici.
- 2) „*I'm not child any more – I'm in my thirties with a flat and a job in London.*“ (strana 11) Výraz *not* má standardní pozici za slovesem, tudíž je součástí verbální negace a jedná se tedy o větnou negaci.
- 3) „*Bridget works in publishing, don't you Bridget?*“ (strana 12) Věta má kladnou polaritu a proto ji následuje záporný tázací dovětek.
- 4) „*Not all men are like Richard.*“ (strana 15) Zápor je vyjádřen na začátku věty, tj. v iniciální pozici. Je zde přítomen členský zápor, způsobující neverbální negaci.
- 5) „*It was awful.*“ (strana 12) V tomto případě se jedná o sémantickou negaci, která je vyjádřena pomocí přídavného jména. Z formálního hlediska se ale jedná o větu kladnou, protože u výrazů s negativní konotací je velmi obtížné stanovit, kdy už se řadí k záporu a naopak.
- 6) „*Don't waste your time thinking about him.*“ (strana 31) V této větné konstrukci je k formulaci imperativu využit zápor. Počáteční pozici negace tedy způsobuje operátor *do*, ke kterému je zápor připojen, tudíž nemůže zaujmout jinou pozici. Celá věta je ovlivněna verbální negací.
- 7) „*So you still haven't got a boyfriend?*“ (strana 12) Asertivní výraz *still*, který předchází zápornému prvku, intenzifikuje negaci vyjádřenou na slovese *have*.

- 8) „*I don't know why my mother didn't just say openly, 'Darling, Mark Darcy would make a very good boyfriend for you. He's very rich.'*“ (strana 11) Příklad číslo 8 představuje souvětí obsahující dva větné záporny v různých predikacích vyjádřené v rámci verbální negace.

Tabulka č. 1	počet	procenta
celkový počet vět	628	100
větný zápor	109	17,36
členský zápor	39	6,21
iniciální pozice negace	18	2,87
standardní pozice negace	130	20,70
verbální negace	114	18,15
neverbální negace	34	5,41

(výsledky negace v beletrii)

7.1.1 Negace v odborné literatuře

K textové analýze byla použita uživatelská příručka pro autorádia *XO Vision*⁴². Obsahuje úvodní část, kde je uživatel instruován, jak s přístojem vhodně zacházet. Následuje střední úsek, který popisuje možnosti nastavení autorádia. Proto zde není nutná přítomnost negativních výrazů. Oproti tomu závěr příručky poskytuje řešení možných problémů.

V úvodní části manuálu, na stranách 1 - 9, se nejvíce vyskytuje výraz *do not* (viz tabulka č. 4). Je užitý pro potřeby vyjádření imperativu, a proto je v iniciálním⁴³ větném postavení, kde slouží jako imperativ. Tyto věty uživateli sdělují, jak nesmí s výrobkem zacházet. *Do not: open, use, place, touch, bend,...*

⁴² ULOZTO, 3inch car dvd player user's manual for Rhoda L Foxworthy. [online]. [cit. 17. 4. 2014]. <<http://www.uloz.to/xwNHqwKw/user-s-manual-pdf>>.

⁴³ Nejedná se o iniciální pozici v pravém slova smyslu, ale díky iniciálnímu postavení *do* se jedná o *post-operator position*.

V závěru, na stranách 27 – 29, je zřetelná dominance záporného tvaru *is not* (viz tabulka č. 4), který prostupuje textem celého manuálu. Ve finální části příručky se jeho četnost mnohonásobně zvyšuje. Obecný nárůst výskytu záporných výrazů dokládají následující statistické údaje v tabulce č. 2: strany 27 - 29 obsahují 66 vět, ve kterých je 28 krát přítomen zápor.

Tabulka č. 2	počet	procenta
celkový počet vět v závěru	66	100
celkový počet negativních prvků	28	42,42

- 1) „*Do not open the covers.*“ (strana 1) Jedná se o imperativ tvořený větným záporem, protože negace má dosah na celou větu.
- 2) „*A disc may become somewhat scratched (although not enough to make it unusable)...*“ (strana 3) Podtržená předpona un- tvoří lexikální negaci, negace je tedy neverbální. Oba podtržené výrazy jsou součástí členského záporu.
- 3) „*Not all tabs will be able to make contact,...*“ (strana 5) Zápor je v iniciální pozici, inverze není přítomna. Výraz *not all* tvoří členský zápor, sloveso zůstává kladné.
- 4) „*Under no circumstances should you try to repair the player yourself.*“ (strana 27) Větný zápor je formulován pomocí *no*, které stojí v iniciální pozici, dochází k inverzi podmětu a operátoru. Zápor se podílí na neverbální negaci. .
- 5) „*Nothing happens when the buttons are pressed.*“ (strana 28) Záporný prvek *nothing*, užitý v iniciální pozici s platností větného záporu.

Tabulka č. 3	počet	procenta
celkový počet vět	493	100
větný zápor	41	8,32
členský zápor	1	0,20
iniciální pozice negace	14	2,84
standardní pozice negace	28	5,68
verbální negace	36	7,30
neverbální negace	6	1,22

(negace v odborném textu)

Tabulka č. 4	počet	procenta
celkový počet vět	493	100
do/does not	13	2,64
can't	1	0,20
cannot	3	0,61
never	1	0,20
is not	11	2,23
not (samostatné)	2	0,41
may not	1	0,20
are not	4	0,81
only	4	0,81
will not	2	0,41
celkový počet negativních prvků	42	8,52

V tabulce číslo 4 jsou zachyceny jednotlivé výrazy, které se podílely na negaci. Pro ilustraci získaných dat jsou uvedeny následující příklady:

- „*The products can't work.*“ (strana 1)
- „*Be gentle, so that the connector is not damaged.*“ (strana 1)
- „*The control button may not function.*“ (strana 4)
- „*Never use solvents.*“ (strana 3)

7.1.2 Negace v žurnalistice

Ke zkoumání negace v žurnalistice byly vybrány dva články z oficiálních webových stránek BBC.⁴⁴ První text nese název *Can small firms benefit from the big data dividend?* (Matthew 2014) Je z oblasti obchodu a podnikání, pojednává o tom, jak se v budoucnu bude nakládat s daty. Popisuje možnosti malých firem, které mohou konkurovat velkým subjektům na trhu. Jedná se především o služby, zakládající se na analýze objemných dat. Jsou to například zprávy o počasí, reklamy, online hry, sociální sítě atd. Této služby by mohli využít řidiči taxislužby, kteří by byli ve spojení se železniční a leteckou dopravou. Mohli by tak pružněji reagovat na možná zpoždění.

Rozsah článku je 117 vět. Veškerá data jsou shrnuta v tabulce číslo jedna. „*We live in a data society. No business of any size can afford to ignore it*” Záporný výraz *no* je zde v iniciální pozici, avšak nedochází k inverzi, protože zápor se týká podmětu. Jedná se o neverbální negaci a členský zápor. Dalším příkladem je věta "*A lot of small businesses are not(1) going to have their own developers, so our belief is that the value is in the apps not(2) the infrastructure,*" says Mr Gray. Zde je dvakrát přítomna záporka *not*. Číslo jedna označuje verbální negaci a zápor větný. Oproti tomu číslo dvě představuje neverbální negaci a zápor členský. Posledním příkladem z tohoto článku je věta „*...and half of players never return.*“, kde výraz *never* způsobuje verbální negaci a větný zápor.

⁴⁴ <http://www.bbc.co.uk/>

Tabulka č. 5	počet	procenta
celkový počet vět	117	100
větný zápor	6	5,13
členský zápor	3	2,56
iniciální pozice negace	1	0,85
standardní pozice negace	8	6,84
verbální negace	5	4,27
neverbální negace	4	3,42

(žurnalistika, první článek)

Druhý článek je oproti prvnímu mnohem delší. Byl nazván *The story of how the tin can nearly wasn't*. (Geoghegan 2013). Popisuje historické okolnosti vzniku konzerv a následný vývoj konzervace potravin. V první polovině článku jsou uvedeny souvislosti mezi metodami zavařování potravin do sklenic a zásobováním vojska během napoleonských válek, ale i jiných konfliktů. Druhá polovina je zaměřena na průmyslovou a zemědělskou „revoluci“, dále popisuje roli Spojených států ve výrobě konzerv v první polovině 20. století.

Je pozoruhodné, že už v názvu článku se vyskytuje finální pozice záporu (viz předchozí odstavec). Zkoumaný úsek tvoří 308 vět. Z počátku byl výskyt verbální a neverbální negace téměř totožný, ale ve druhé části se rapidně zvýšila přítomnost verbální negace.

U členské negace se dá vyčlenit podskupina, kterou tvoří lexikální negace. Z patnácti členských záporů (4,87 % z celkového počtu vět) je jich sedm lexikálního původu (2,27 procent z celku). Navíc šest ze sedmi lexikálních záporů bylo tvořeno předponou *un-*. Byla to slova *unhealthy*, *unware*, *unnoticed*, atd. (viz následující příklad) „*It tasted disgusting and was very unhealthy.*“ Ve větě se vyskytuje zápor členský, který patří do kategorie neverbální negace. Prvek *no* v obou uvedených větách (1; 2) plní funkci větného záporu.

1) "I gave [visitors] a round of English Beef, which was cooked by Messrs. Donkin and Gamble two years and four months before, which, with a glass of wine, made no bad lunch" (John Dickson, engineer, 1815)

2) „There is no mention of his achievements.“

V následující větě je negace v iniciální pozici. Vytváří větný zápor, působí na sloveso, avšak nedochází zde k inverzi. „Nothing he had been a magistrate in Surrey in his later years, his obituary from the Royal Society said:“

„But its pioneers had no such lofty ambitions - they just wanted to fill the stomachs of sailors.“ V rámci první věty, která je od druhé oddělena pomlčkou, je výraz *no* součástí větné negace.

Ve zkoumaném textu byla také použita *Wh-question*. „Why isn't Donkin more famous?“ Zápor v této větě je větný, stává se součástí slovesné negace. Jelikož se jedná o otázku, dochází k inverzi mezi slovesem a podmětem.

Tabulka č. 6	počet	procenta
celkový počet vět	308	100
větný zápor	25	8,12
členský zápor	15	4,87
iniciální pozice negace	5	1,62
standardní pozice negace	33	10,71
verbální negace	27	8,77
neverbální negace	13	4,22

(žurnalistika, druhý článek)

7.2 Negace v ústní komunikaci

V této kapitole poslouží jako vzorek verbální projev, který v hovorovém prostředí můžeme nazvat jako improvizovaný, tudíž nepřipravený. K tomuto účelu jsou použity tři různé ukázky z různých prostředí, jež nám pomůžou názorně doložit komparatistické bádání. Všechny ukázky tvoří dialogy.

První objekt zkoumání je nazván *Listen to an audio file about working in Hollywood*. (Jo 2011) Jedná se o interview mezi Toddem a Mattem, kdy první jmenovaný je reportér. Matt odpovídá na otázky a popisuje, jak vypadal jeho život, než se stal uznávaným hercem. Rozhovor tvoří 35 vět, ze kterých je 5 obsahuje zápor.

- 1) „*It's unlike any other city in the world*“. (lexikální negace)
- 2) „*I was acting and I was doing a lot of non-speaking work on television and movies and really not progressing as fast as I wanted to...*“ (non je součástí členského záporu, totéž platí i o *not*)

Druhá ukázka vychází z přepisu konverzace jedné z epizod seriálu „*America's Next Top Model*.“⁴⁵ Zachycuje skutečný telefonní hovor, který proběhl mezi účastnicí Jocelyn (dále pouze J) a její sestrou (dále pouze S). Konverzace obsahuje 26 vět, ve kterých je užito šest záporných výrazů, podílející se na verbální negaci.

⁴⁵ Dacus, K. „*Say What?*“ – *Transcribed Dialogue Assignment*. [online]. 2 October 2008. [cit. 27. 4. 2014]. <<http://kayedacus.com/2008/10/02/say-what-transcribed-dialogue-assignment/>>

- 1) (J) „I’m not doing so good right at this point in the competition. I haven’t produced a good photo in weeks! I don’t know what’s going on in my mind anymore. ... It’s not like it was when I first got here.“
- 2) (S) „Well, if you ain’t been doing good the last couple of weeks, you know, they send you home because they afraid that you’re not improving.“

Třetí ukázka byla použita z webových stránek YouTube⁴⁶. Jejími protagonisty jsou herec Hugh Laurie a moderátor Dave Letterman. Osmiminutový klip se odehrává ve velmi svižném tempu, během něhož zazní cca 20 záporných výrazů z celkového počtu 163 vět. Převážně je užit slovesný zápor. V pátém příkladě Laurie zdůraznil zápor pomocí příslovce *absolutely*. Šestá věta obsahuje sémantickou negaci, způsobuje ji slovo *fake*.

Příklady záporných vět:

- 1) „No, it’s fine.“
- 2) „It doesn’t come out British.“
- 3) „Not even for the words, I had been criticised for laughing in British accent.“ (iniciální pozice záporu)
- 4) „I don’t know what it means.“
- 5) Moderátor (hovoří o veslování): „You don’t really do that for fun...I mean there’s nothing fun.“

Laurie odpovídá: „I certainly don’t... There are (a) very small number of psychiatric disturbed people who do, but I absolutely don’t.“

⁴⁶ YouTube.com, Hugh Laurie – Dave Letterman Show.[online]. 24 February 2006. [cit. 27. 4. 2014]. < https://www.youtube.com/watch?v=ETLHO8kbi_c >

Tabulka č.7	počet	procenta
celkový počet vět	35	100
ukázka č. 1	5	14,29
celkový počet vět	26	100
ukázka č. 2	6	23,08
celkový počet vět	163	100
ukázka č. 3	20	12,27

(tučné výrazy označují celkový počet a procentuální výskyt negace v ukázce)

Jak je z vybraných ukázek patrné, v konverzaci se negace nejčastěji vyjadřuje kombinací slovesa a záporného výrazu *not* nebo *no*. Podle dat shrnutých do tabulky je možné paušalizovat hodnotu výskytu negace v rozmezí 12 – 23 %. Avšak zjištěné hodnoty nelze všeobecně uplatňovat, protože záleží na osobě mluvčího, okolnostech promluvy, komunikačním šumu a ruchu atd....

7.2.1 Negace ve filmu

Tato podkapitola je z hlediska reálné komunikace sporná, protože promluvy filmových hrdinů se odvíjejí od pečlivě připraveného scénáře. Navzdory tomu, komunikace postav má působit co nejvěrohodněji.

K analýze negace ve filmu byla vybrána ukázka ze snímku *Rebelka* (Walt Disney Pictures 2012). Jedná se o animovaný film, který se odehrává v mýty oplývající skotské vysočině. Hlavní postavou je mladá, impulzivní princezna Merida. Její matka ji připravuje na roli budoucí královny, zatím co Merida je odhodlaná jít svou vlastní cestou. Královna své dceři neustále opakuje, co princezna dělá a naopak nedělá. Konflikt mezi královninou vůlí a představami mladé princezny se vyostří příjezdem ženichů, ucházejících se o princeznu ruku....

Právě konflikt mezi matkou a dcerou je bohatým zdrojem negativních prvků. Filmovou ukázkou tvoří 600 vět, ze kterých je 26 v iniciální pozici. Nutno podotknout, že výraz *no* se v iniciální pozici vyskytl 11 krát. V sedmi případech byla použita *Wh-question* (to je 1,7 procent z celkového počtu vět).

Některé příklady bude nutné uvést včetně kontextu. Ve filmu se několikrát objevuje královnina replika „Žádné zbraně na stůl!“ „*Ach! Fergus, no weapons on the table!*“ *No* je součástí členského záporu a podílí se na neslovesné negaci, má zde iniciální pozici. Typickým příkladem slovesné negace se standardní pozicí záporu ve větě je „*Your father doesn't believe in magic.*“. Větný zápor vyjadřuje zkrácená forma *n't*.

Příklady iniciální pozice negace:

1) „*But no more fighting.*“

(členský zápor, standardní postavení záporu, neverbální negace)

2) „*No lessons, no expektations.*“

3) „*Never conjure where you carve, very important.*“

(iniciální pozice záporu, verbální negace, větný zápor)

4) „*Don't you dare release another arrow!*“

(iniciální pozice s inverzí, imperativ, větný zápor, verbální negace)

V textu se také vyskytl záporný tázací dovětek, který reagoval na kladnou polaritu předchozí věty. „*They'll be fine. Won't you, boys?*“ Dovětek má iniciální pozici, je součástí verbální negace a větného záporu. Čarodějnice, kterou navštívila princezna, se místo čarování věnovala řezbářské profesi a popírala, že by byla čarodějkou. „*I'm not a witch.*“ Záporka *not* má vliv na sloveso, jedná se tedy o verbální negaci. Popření se týká celé věty.

Tabulka č. 8	počet	procenta
celkový počet vět	600	100
větný zápor	76	12,67
členský zápor	25	4,17
iniciální pozice negace	26	4,33
standardní pozice negace	75	12,50
verbální negace	61	10,17
neverbální negace	40	6,67

(shrnutí dat negace ve filmu)

Tabulka č. 9	počet	procenta
celkový počet vět	2370	100,00
větný zápor	257	10,84
členský zápor	83	3,50
iniciální pozice negace	64	2,70
standardní pozice negace	274	11,56
verbální negace	243	10,25
neverbální negace	97	4,09

Tabulka číslo 9 zachycuje veškeré analyzované věty, ve kterých se nejčastěji objevoval větný zápor (10, 84 %) ve formě verbální negace (10, 25 %) a standardním postavení (11, 56 %). K iniciální pozici záporu docházelo ve 2, 70 % případů⁴⁷. Největší nárůst naměřených hodnot byl zaznamenán v beletrii. Oproti tomu nejméně záporných prvků obsahoval úsek žurnalistiky a odborné literatury. Rekordní hodnota výskytu negativních prvků (23, 8 %) byla naměřena v rámci ústního projevu, konkrétně se jednalo o telefonní hovor. Beletrie se s 23, 57 % umístila na druhém místě.

⁴⁷ K iniciální pozici byly také řazeny jevy, funkce souvisela s iniciální pozicí *do* v imperativu. Tudiž výskyt „skutečné“ negace v iniciální pozici je mnohem vzácnější. (viz následující věta z uživatelské příručky, strana 27)

„*Under no circumstances should you try to repair the player yourself.*“ Negace je pomocí iniciálního záporu zesílena.

8 Závěr

Tato práce byla sepsána jako analýza procentuálního výskytu negace v anglickém jazyce. Za tímto účelem bylo nutné prozkoumat různé zdroje, které rozdělují druhy negace. Bohužel neexistuje jednotná kodifikovaná verze typologie záporných prvků ve větě. Názvosloví jednotlivých negací se liší podle autorů publikací, kteří je zkoumají a popisují. Jejich závěry jsou přímo úměrné odbornému zaměření při zkoumání jazyka. Někteří se orientují na sémantickou část, jiní na syntaktickou či lexikální. Z tohoto důvodu byla použita teorie Huddlestonovy taxonomie, která nejvíce vyhovovala cílům této diplomové práce.

Jako první vzorek byl vybrán literární druh epika, konkrétně literární žánr humoristický román. Jedná se o populární beletristické dílo s názvem *Deník Bridget Jones*. Tato ukázka obsahuje celkem 628 vět, ve kterých je záporný prvek použit 148 krát. Poměr mezi výskytem větného (17,36 %) a členského záporu (6,21%) je přibližně 3:1. Iniciální pozice negace je přítomna ve 2,87 %.

Dalším zkoumaným objektem je odborně naučný text, který ze své podstaty musí obsahovat velké množství formálních prvků a odborných výrazů. Cílem tohoto druhu literatury je vzdělávat a vychovávat čtenáře bez jakéhokoli náznaku persvaze. Není proto překvapující, že ukázka obsahuje nižší procento negace než v beletrii. Setkáváme se zde výhradně se zápořem, který v úvodu a závěru čtenáři doporučuje bezpečný pracovní postup při manipulaci s rozhlasovým přijímačem. Počáteční fáze je charakteristická „zakazovacím zápořem“, jež je nejčastěji vyjádřen *do not (don't)* [2,64%] v iniciální pozici. Oproti tomu v závěru dominuje negativní verbum finitum *is not (isn't)* [2,23%].

Třetí ukázkou je publicistický text, který na rozdíl od odborného projevu, musí obsahovat prvky subjektivity, formální uvolněnosti, přesvědčování, ovlivňování atd..... K tomu jsou samozřejmě uzpůsobeny jazykové prostředky. Zkoumány byly dva články, vytvořené redaktory BBC. První z článků popisuje oblast obchodu, informačního zpravodajství a pravděpodobné spolupráce malých podnikatelských subjektů s veřejnoprávními zdroji. Celý tento kontrakt by měl sloužit k vzájemné prosperitě a zvýšení HDP. Článek obsahuje pouhých 117 vět. Autor převážně používá konstatování daného faktu, a proto se zde negace vyskytuje velmi zřídka (5,13% větný, 2,56% členský, z toho 0,85% iniciální pozice negace).

Článek číslo dvě je koncipován jako popis historického vývoje uchovávání potravin s pomocí převratného vynálezu – konzervy. Tato ukázka je oproti předcházející více rozsáhlá, a proto i výskyt negace se zvýšil na 12,99 %. Autor zde používá historická fakta, na která v závěru navazuje svými subjektivními názory a tím jasně demonstruje vlastní postoj k problematice.

Žurnalistika uzavírá oddíl psaných připravených projevů a v následujících odstavcích budou věnovány ústní komunikaci, která je značně odlišná od předchozích ukázek.

Výzkum ústního projevu je zahájen krátkým interview, jehož účastníci jsou reportér Todd a herec Matt. Úskalím tohoto literárního útvaru je jeho „polopřipravenost“, jelikož osoba, která otázky klade, se musí orientovat v mysli čtenáře. Podle čtenářského trhu následně dopředu připravuje kladené otázky. Další zajímavostí konstrukce interview je, že dotazovaný má právo svou odpověď následně pozměnit nebo upravit. Proto u rozhovoru nemůžeme hovořit o tzv. improvizaci, která je charakteristická pro běžný mluvený projev. Celý rozhovor se skládá z 35 vět, z toho byl zápor zaznamenán v 14,29 %.

Druhým záznamem ústní komunikace je telefonní hovor mezi dvěma sestrami. Přepis transkripce umožňuje nahlédnout do silně emociálně

zabarvené diskuze, která vyústila v masové používání citově zabarvených lexikálních prvků. Na poměrně krátké ukázce byl zaznamenán velice pozoruhodný výskyt negace, která zde dosahuje rekordní hodnoty 23,08 %

Předposledním zkoumaným objektem je záznam z televizní talkshow. Vystupují zde známé osobnosti jako např. Hugh Laurie. Připravenost tohoto úryvku je pouze částečná, protože během živého vysílání si host nemůže svou odpověď opravit, na rozdíl od připraveného interview. Během osmi minut temperamentního dialogu bylo napočteno 163 vět, z nich se ve 20ti objevuje negace. Dominujícím druhem je zápor vyjádřený na slovese.

Zvláštní kategorií ve zkoumaných textech se stala filmová ukázka ze snímku Rebelka. Byla zařazena do skupiny ústní komunikace, kvůli analýze dialogu hlavních postav. Avšak jako každý film musí být promluva postav precizně připravena, a tudíž bez improvizace. Úryvek obsahuje 600 vět, kdy probíhá živá diskuze mezi rodinnými příslušníky. Obsahem promluvy mezi matkou a dcerou bylo zvýšené procento užití zákazů. A proto při závěrečné klasifikaci lze vypočítat tyto hodnoty: 12, 67 % větný zápor, 4, 17 % členský zápor, 12,50 % standardní pozice záporu, 4, 33 % iniciální pozice negace.

Závěrem je potřeba konstatovat, že větný zápor ve zkoumaných prvcích dominuje nad členským záporem. Výsledek můžeme paušalizovat poměrem 3:1 ve prospěch větné negace. Vyhodnocená data dokládají, že verbální negace je v mluveném, ale i v psaném projevu užitá častěji než neverbální negace.

Hlavním cílem této práce bylo kvantifikovat a kvalifikovat zápor v anglickém jazyce. Po prozkoumání výše zmíněných textů a rozhovorů lze konstatovat, že konkurence mezi standardní a iniciální gramatickou pozicí negace je zcela nevyrovnaná. Standardní pozice záporu se vyskytuje u většiny negativních jevů, zatím co iniciální negace je zastoupena výhradně v menšině.

Vzhledem k nepřetržitému vývoji jazyka lze předpokládat budoucí proměnu komunikačních prvků. Díky prestiži ekonomie (úspornosti) jazyka je pravděpodobné, že potencionální budoucí výzkumy negace zaznamenají zcela odlišné hodnoty než tato práce. Užívání záporných výrazů se může pomocí masových komunikačních prostředků zkracovat, zestručňovat, vypouštět. Doufám, že v čase budoucích generací nedojde k degradaci anglického jazyka, který se stal nedílnou součástí každého z nás, neboť globalizace a sdílnost informací je nám díky tomuto komunikačnímu prostředku zcela otevřena a to bez rozdílů rasy, původu nebo vyznání.

9 Summary

This diploma thesis analyses the initial position of negation in present-day English. It was created for purpose of analysing percentage occurrence of negation in English language. With this intention it was essential to examine different sources which divide kinds of negation. Regrettably the terminology differs according to authors who study syntactical, semantical or lexical structure. In the theoretical part was the focus aimed on double negation, inversion, scope of negation and polarity sensitive items.

Contrastive approach was applied in the work, especially in the practical part. Analysis of selected language representatives in different genres and text types describes occurrence of different kinds of negation in English language.

First example is very popular fiction work called *Bridget Jones's Diary* containing 628 sentences where are 148 negative items in a ratio 3:1 (clausal negation : subclausal negation).

Second analysed type is user's manual where are used formal components and professional expressions. This text contains less negative items than the first one. At the beginning and at the end two negative items dominate: *do not (don't)* [2.64%] as imperative in initial position caused by *do* (but it is not typical initial position), *is not (isn't)* [2.23%] as verbal negation.

Third sample concerns about journalistic style. Two articles, written by BBC editors, are explored. In the first item the frequency of negation is very small (5.13% clausal negation, 2.56% subclausal negation, in total 0.85% initial negation). The occurrence of negation in the second article increase to 12.99 %. The reason why it is so is that the author uses historical facts and comments them with his own opinions.

The last part of analysis deals with spoken communication. Next example illustrates short interview which contains from 35 sentences, the negation occurs in 14.29 % cases.

Second extract is a phone call record between two sisters. This emotionally coloured conversation is very short, however, full of negative items (23.08 %).

The analysis of spoken language further continuous with the sample of TV talkshow. From 163 sentences there are 20 instances of negation with dominant verbal negation.

The last example is taken from the movie Brave. The script contains 600 sentences. Clause negation is used in 12.67 %, subclausal negation in 4.17 %, standard negation in 12.50 % and initial negation in 4.33 %.

In conclusion as it is seen from the tables the clausal negation is dominating above the subclausal negation. The average proportion between them is 3:1 with clausal negation being the one occurring more frequently. Collected data are presented in the form of table. The frequency of occurrence is summarized at the end of the work.

According to the collected data we can assume that verbal negation occurs more often than non-verbal negation. We can find similar connection between standard negation and intial negation. Initial negation in less frequent.

10 Bibliografie

Literatura:

Biber, D., and S. Johansson, G. Leech, S. Conrad, E. Finegan (1999). Longman Grammar of Spoken and Written English. Harlow:Longman.

Dragounová, K., (2010): *Expressing Lexical Negation in English (in Comparison with Czech)*, [Bakalářská práce.] Olomouc 2010. Filozofická fakulta Univerzity Palackého. Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Václav Řeřicha, CSc.

Dušková, Libuše, et al. (2006). *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia.

Huddleston, Rodney, and Geoffrey K. Pullum (2002). *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press.

Jiroušková, P., (2009): *Principles of negation in English and Czech*. [Diplomová práce.] Univerzita Pardubice. Fakulta filozofická. Vedoucí diplomové práce: PhDr. Šárka Ježková, Ph.D.

Lambrech, K., (1998) *Information Structure and Sentence Form. Topic, focus and the mental representations of discourse referents*. Cambridge: Cambridge University Press.

Lasnik, H., (1967) *Analyses of negation in English*. <<http://www.ai.mit.edu/projects/dm/theses/lasnik72.pdf>>

Mazzon, G., (2004) *A history of English negation*. Harlow: Pearson Education Limited.

Quirk, Randolph, Sidney Greenbaum, Geoffrey Leech, and Jan Svartnik (1992). *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London: Longman.

Rohrauer, L.,(2012) *Přednášky z předmětu Lexikologie 1*, České Budějovice: Jihočeská univerzita.

Spurná, S., (2008) *Negation in English: Comparing the Adverbs Never and Hardly*. [Bakalářská práce.] Olomouc 2008. Filozofická fakulta Univerzity Palackého. Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Ludmila Veselovská, M. A., Dr.

Veselovská, L., (2006) *English Syntax: Syllabi, Examples and Exercises*. Olomouc: Univerzita Palackého.

Zdroje ukázek:

Dacus, K. „*Say What?*“ – *Transcribed Dialogue Assignment*. [online]. 2 October 2008. [cit. 27. 4. 2014]. <<http://kayedacus.com/2008/10/02/say-what-transcribed-dialogue-assignment/>>

Fielding, H., *Bridget Jones's Diary*, 1995.

Geoghegan, T., *BBC News Magazine: The story of how the tin can nearly wasn't* [online]. Last updated 21 April 2013 [cit. 17. 4. 2014]. <<http://www.bbc.com/news/magazine-21689069>>

Jo. Listen to an audio file about working in Hollywood. [online]. 20 August 2011, [cit. 17. 4. 2014]. <<http://www.englishwithjo.com/english-conversation-famous-people/>>

Matthew, W., BBC News: Can small firms benefit from the big data dividend? [online]. Last updated 24 April 2014 [cit. 27. 4. 2014]. <<http://www.bbc.com/news/business-27065762>>

ULOZTO, 3inch car dvd player user's manual for Rhoda L Foxworthy. [online]. [cit. 17. 4. 2014]. <<http://www.uloz.to/xwNHqwKw/user-s-manual-pdf>>,

YOUTUBE.COM, Hugh Laurie – Dave Letterman Show. [online]. 24 February 2006. [cit. 17. 4. 2014]. <https://www.youtube.com/watch?v=ETLHO8kbi_c>

Walt Disney Pictures, Rebelka (Brave), USA, 2012, 90 min.

ABZ.cz slovník cizích slov – on-line.

<[\[slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=modalita\]\(http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=modalita\)>](http://slovník-cizich-</p></div><div data-bbox=)